

Utbildningsinspektion i Tjärnaängskolan

UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Tjärnaängskolan	Antal barn/elever/studerande
Grundskola	225
Skolbarnsomsorg	124
Förskoleklass	35

Till Tjärnaängs rektorsområde hör förskolorna Paradisgården, Tjärna Hage och Fyrklövern. Dessutom ingår Tjärnaängskolan, med verksamhet i förskoleklass och årskurs 1 - 6 samt fritidsverksamhet för 7-9-åringar. Till skolan hör även en förberedelseklass, en liten grupp samt ett fritidshem för 10-12 åringar. De båda sistnämnda verksamheterna drivs i lokaler utanför skolan. Inspektionen omfattar förskoleklass, fritidshem och grundskola.

Skolan ligger i ett mångkulturellt område med närhet till flera sportanläggningar samt forskningsobjektet Tjärnasjön. Upptagningsområdet betraktas om socialt tungt.

Rektorsområdets verksamhet leds av ett team bestående av två rektorer, omfattande tillsammans en och en halv tjänst, samt en biträdande rektor. Skolans ledningsteam fördelar och leder arbetet i förskola, förskoleklass, skolbarnsomsorg och grundskola. Förskoleklassens personal och årskurs 1-3 bildar ett arbetslag tillsammans med fritids, årskurs 4-6 ett andra arbetslag och lärare inom specialundervisning och svenska som andraspråk utgör det tredje.

Tjärnaängskolans profil är värdegrundsfrågor, svenska språket samt mångkulturella/internationella frågor. Även slöjd, idrott och musik har stort genomslag på skolan. Skolans logga, en vit och en svart hand som hälsar på varandra, illustrerar skolans profil.

Skolans byggdes 1972 och en viss förändring ägde rum 1992 då skolbarnsomsorgen flyttade in i skolans lokaler.

Genomförandet av inspektionen i Tjärnaängskolan

Skolverket sände den 17 november 2003 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för Tjärnaängskolan har bestått av undervisningsråden Gunnel Eriksson och Anna Bergstedt-Nordqvist. Besök i Tjärnaängskolan inleddes den 16 mars och avslutades den 17 mars 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Tjärnaängskolan, dels den information som samlats in vid observationer, inter-

vjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Tjärnaängskolan genomfördes formella intervjuer med skolledning, skolsköterska, fritidsledare med elevsociala arbetsuppgifter, fältfritidsassistent, specialpedagoger, ett urval elever, lärare och föräldrar. Lektioner i flertalet klasser besöktes. Under besöket fördes också spontana samtal med lärare och elever.

Bedömning

1. Normer och värden

Enligt skollagen skall utbildningen för barn och ungdom främja deras utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanerna framhålls att barnen och eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet. Eleverna skall också utveckla sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden. Eleverna skall kunna ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Grundläggande demokratiska värden

Tjärnaängskolan tillhör Borlänge skolområde. Som bas för hela skolområdet finns en verksamhetsinriktning med en demokratisk grundsyn. Tillit, trygghet och självkänsla skall vara grunden för all verksamhet inom skolområdet. Eleverna skall utveckla kunskaper, färdigheter, samarbetsförmåga, ansvarstagande och få en miljömedvetenhet, en framtidstro och en generös människosyn.

Klassråd bedrivs, men med olika periodicitet. I många av klasserna utses ordförande och sekreterare och eleverna lär sig den formella möteshanteringen. De elever som sedan utses till elevrådet tar med sig klassens frågor för behandling i elevrådet. Eleverna redovisar hur den demokratiska gången sker och betonar vikten av att få vara med och bestämma och de tycker att det är bland det viktigaste man gör i skolan. En elev uttryckte sig ”om inte eleverna fick bestämma så skulle det inte vara så bra ordning på den här skolan”.

På skolan finns även ett miljöråd med representation från klasserna och också här känner eleverna stor delaktighet och tar ansvar. Konkreta resultat av elevernas formella delaktighet syns bland annat i nya basketkorgar, en hinderbana på skolgården och att enighet nåtts om matvärdarnas ansvar.

Eleverna kan både argumentera och lyssna på andras åsikter även om tonläget ibland kan bli lite högt och en del tystlåtna elever får svårt att komma till tals. I förskoleklassens lokaler finns i vissa rum ett ”öra” som indikerar när ljudnivån överskrider godtagbar nivå.

Ansvarstagande

Eleverna anser att skolan är viktig och de tar ansvar för sin utbildning genom att, efter bästa förmåga, arbeta på lektionerna och ta ansvar för läxor. Elevernas möjligheter att påverka undervisningens utformning är, enligt rektor, liten.

Eleverna hjälper till i matsalen där de yngre barnen dukar för sina kamrater och efter avslutad måltid torkar de borden. Även i klassrummen har eleverna ansvar för olika sysslor och genom fadderverksamheten tar äldre elever ansvar för yngre.

Etiska förhållningssätt

I skolans arbetsplan, som även omfattar fritidshemmet, anges de grunder som skolans arbete skall bygga på och sammanfattas med tre honnörord; respekt, ansvar och kamratskap. Till dessa finns sedan några förhållningsregler som utarbetades för ett antal år sedan i samverkan mellan elever, föräldrar och personal. Skolans ledning anser att eleverna visar respekt för varandra och för personalen. Atmosfären är varm och välkomnande och detta ses som ett bevis för att skolans arbete med värdegrundsfrågorna gett gott resultat. Den pedagogiska personalen instämmer till viss del, men nämner att eleverna stundtals glömmer bort vilka normer som gäller i samspelet med andra. Så fort eleverna däremot blir påmind så vet de precis vad som gäller. Elever och föräldrar har en delvis avvikande bild och tycker att det finns alldeles för mycket oro i klasserna och att det sker kränkningar. Skolans lärare upplever att skolans värdegrund inte är förankrad hos alla och därför omsätts den på olika sätt. På så vis får eleverna olika signaler, vilket skapar förvirring.

Det mångkulturella inslaget är tydligt på Tjärnaängskolan. Cirka 50 procent av eleverna i skolan har sina rötter i en annan kultur än den svenska och i förskoleklassen är motsvarande siffra 70 procent. Skolans mångkulturella inslag har skapat förståelse för att människor är olika och det finns en insikt om människors lika värde.

Varken elever, lärare, andra vuxna på skolan eller föräldrar anser att det är godtagbart med kränkande behandling. Intervjuade föräldrar uppger dock att det förekommer på varje rast, enligt uppgifter som de fått från sina barn.

Trygghet och lust att lära

De flesta eleverna säger att de är trygga på skolan och föräldrar, lärare och skolledningen instämmer i den bilden. Bland de yngsta eleverna finns en oro och de uppger att de inte känner sig helt trygga i skolan. De säger att de är rädda för vissa av de äldsta eleverna. Dessutom har eleverna hittat tändstickor och ljus på skolans område och de är oroliga att någon skall tända eld på skolan. Eleverna säger också att det har varit inbrott på skolan och det tycker man är otäckt.

Eleverna är vetgiriga och nyfikna och de flesta eleverna vill inte ha några skollov utan man föredrar att vara i skolan. Föräldrarna bekräftar denna bild och uppger att barnen berättar mycket om arbetet i skolan.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resultatet av skolans arbete med värdegrundsfrågorna är godtagbart, men att ytterligare insatser behövs för att utveckla en gemensam samsyn inom rektorsområdet.

2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att varje elev tillägnar sig kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga och en nyfikenhet och lust att lära. Målen för lärandet anges närmare i de nationella läroplanerna och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens mål att sträva mot

Eleverna har insikt om att det finns kunskapsmål som skall nås. I svenska, engelska och matematik upplevs målen bekanta, men eleverna nämner också mål i andra ämnen. För att inte målen skall kännas avlägsna sätter lärarna upp delmål och eleverna är med och planerar sitt arbete i vissa ämnen. Eleverna erbjuder olika arbetsformer och de känner sig vana att jobba på olika sätt. Ibland sker arbete i par eller grupp och vid andra tillfällen enskilt. Eleverna har en viss frihet att välja arbetssätt, men några elever har svårt att klara av att arbeta tillsammans med andra. Eleverna lär sig att ta ansvar för sitt eget arbete i samband med EP, egen planering, då de arbetar med förelagda uppgifter. Bland de yngsta eleverna förekommer mycket enskilt arbete. Lärare uttrycker en oro över att det finns en risk att det enskilda arbetet tar över socialiseringsprocessen. De intervjuade eleverna säger att de kan bedöma sin förmåga att lära.

Kunskaper relaterade till mål att sträva mot och att uppnå i skolår 5

Varje elev har en "utvecklingslåda" där de samlar olika arbeten som de gjort under sin skoltid. När de visar upp sina arbeten berättar de ivrigt och säger att de kan se att de lärt sig saker under åren i skolan. I textslöjd har eleverna en slöjdbok och där finns målen angivna. För att göra målen mer lättillgängliga är dessa konkretiserade genom olika seriefigurer. I slöjdboken finns olika arbetsprocesser presenterade både i bild och med text. I trä- och metallslöjd ritar och beskriver eleverna hur de gått till väga och vilka redskap de använt. Elevernas arbeten i slöjd finns utställda i montrar i korridorerna.

På skolan stäms elevernas resultat av kontinuerligt i svenska, engelska och matematik. De resultat som skolan presenterat visar att eleverna i årskurs 2 har relativt goda resultat och för de elever som inte bedöms nå målen finns åtgärdsprogram upprättade. I skolår 5 är elevernas resultat på de nationella proven läsåret 2002/03 oroväckande. I svenska bedömdes 60 procent nå målen, i engelska 74 procent och i matematik 67 procent. För vissa av dessa elever finns åtgärdsprogram upprättade – för andra inte. Det finns således ett stort stödbehov och lärarna uppger att det är pojkarna som har ett större resursbehov jämfört med flickorna. Målen för övriga kursplanens ämnen finns inte lika tydligt avstämda. Några elever på Tjärnaängskolan befinner sig kunskapsmässigt långt fram. För att skapa bättre förutsättningar att identifiera, åtgärda och följa upp varje elev har skolledningen initierat så kallade "klasskonferenser" (se vidare pedagogisk verksamhet och undervisning).

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resultatet av det pedagogiska arbetet måste förbättras.

3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde, respekt för vår gemensamma miljö samt jämställdhet mellan könen. Särskilt skall den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling. All personal skall samverka med elever och föräldrar i arbetet för att forma en god miljö – fysiskt och psykosocialt - för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Samverkan i skolmiljön

I Tjärnaängskolan bedrivs klassråd i alla klasser, men det varierar hur ofta dessa äger rum. I vissa klasser utses någon elev som ordförande och sekreterare och eleverna lär sig på detta sätt den formella mötesstrukturen. Frågorna från klassråden går, i de fall det rör sig om skolövergripande frågor, till elevrådet. Klassrepresentanterna återför sedan till klassen vad som beslutats på elevrådet. Skolan har ett miljöråd med representation på motsvarande sätt som elevrådet och eleverna säger att det är viktigt att få vara med och bestämma.

Föräldrarådet träffas tre gånger per termin. På rådet behandlas frågor som bland annat rör organisationen och föräldrarna informeras även om arbets- och mobbingplanerna. Skolledningen har informerat föräldrarna om att organisationen förändras genom att man överger de åldersintegrerade klasserna i årskurs 1 – 3 och återgår till åldershomogena grupper från och med nästa läsår. Skälet till denna organisationsförändring är att den bedöms leda till att ge eleverna en stabilare undervisningssituation.

Skolan inbjuder också till olika föräldramöten, men tyvärr upplever skolan att föräldraengagemanget är svagt. Däremot kommer föräldrarna till utvecklingssamtalen. Samverkan med föräldrar sker även vid ”öppet-hus-aktiviteter” där skolans elever visar sina färdigheter på olika sätt.

Samverkan sker med Maserskolan för undervisning i hem- och konsumentkunskap. De flesta elever går i årskurs 7 över till Maserskolan eller Jakobsgårdsskolan. Med dessa enheter pågår ett samarbete för att skapa bra övergångar för eleverna.

Arbetet mot kränkande behandling

En av skolans medarbetare har ansvar för elevsociala frågor, i vilket det ingår ett övergripande ansvar att arbeta med förebyggande elevvård och konfliktlösning. Till detta arbete hör de kommissamtal som genomförs regelbundet och som uppskattas av alla. Vid samtalen lyfts olika frågor upp som eleverna får ta ställning till och på detta sätt tränas eleverna bland annat i att lösa konflikter genom att diskutera sig fram till en lösning. Fritidsledaren med elevsociala arbetsuppgifter ansvarar dessutom för Friendsverksamheten. Det är elever ur de äldre årskurserna på skolan som utses till förtroendeuppdraget som ”friends”.

Alla elever är väl medvetna om vilka som är ”friendsare” och att man vänder sig till dem när något inträffar. De yngsta eleverna påpekar att ”friendsarna” inte är på den skolgård där de yngsta barnen håller till. På samtliga raster finns vuxna ute bland eleverna.

Skolan har genom ungdomsenheten i kommunen fått tillgång till en fältfritidsledare. Denna typ av tjänst finns för övrigt på skolor med årskurserna 7-9, men behoven på Tjärnaängskolan har bedömts så stora att kommunen tillsatt denna tjänst. Precis som skolans fritidsledare arbetar han med konfliktlösning samt finns tillgänglig för barn i riskzonen. Han har delar av sin tjänst på fritidsgården Tjängen med verksamhet för 10 – 12-åringar.

De yngre eleverna utser en ”hemlig kompis”, vilket innebär att man skall vara extra snäll mot någon under veckan. I slutet av perioden skall man försöka lista ut vem det är som är ens hemliga kompis.

Vart annat år genomförs en trivselenkät och i den sammanställning som görs kan resultaten för varje årskurs utläsas och även fördelningen mellan pojkar/flickor. Resultaten bearbetas och leder till olika åtgärder. Bland annat har ett frukostprojekt genomförts som en följd av undersökningen. Resultaten visar att eleverna trivs och inget skolk förekommer.

Tjärnaängskolan har en trivselpplan/mobbingplan som ger riktlinjer för hur det förebyggande arbetet skall bedrivas. Planen innehåller inte det vidgade begreppet kränkande behandling utan är fokuserad på mobbning. Skolan har en arbetsgrupp som agerar vid mobbningssituationer. I planen saknas även perspektivet vuxens kränkning av elev.

Skolan har ansträngt sig för att informera föräldrar om skolans värdegrundsarbete, men problemet är att få föräldrar kommer till dessa träffar, vilket resulterat i att det är svårt att få full genomslagskraft i detta viktiga arbete.

I de lokalt bearbetade kursplanerna återfinns ”etiska samtal” i samtliga ämnen och årskurser.

Skolan bedriver således ett kontinuerligt och omfattande arbete mot kränkande behandling och trots skolans massiva insatser förekommer kränkningar. Från föräldrahåll nämner man rasterna som tillfällen där kränkningar sker regelbundet och eleverna uppger att lärarna blir arga när de berättar om saker som händer på skolan. Eleverna tycker inte att de får tala till punkt.

Skolhälsovård och elevhälsa

Skolhälsovården fungerar väl och har i samband med ett utbrott av Hepatit ställts inför stora utmaningar som visade att de fastställda rutinerna fungerade bra.

Skolans elever har alltid uterast och skolgården är uppdelad i olika delar för de yngre respektive de äldre eleverna. Alla elever leker på rasterna och får på så sätt regelbunden rörelse. Fritidshemmet för 6-åringarna erbjuder också mycket uteverksamhet och de yngsta eleverna har regelbundna promenader inlagda på schemat. I samband med elevens val finns alltid idrottsaktiviteter som utbud. Skolan har utökat antalet timmar i idrott och hälsa. Många elever på skolan har ett stort intresse för olika slags idrottsaktiviteter.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att arbetet för att förebygga kränkningar är bra.

Skolans trivselplan/mobbingplan är godtagbar, men bör utvecklas till att omfatta det vidgade begreppet kränkande behandling och även kompletteras med perspektivet vuxens kränkning av elev. Vidare vill inspektörerna uppmärksamma vikten av att skolan arbetar fram rutiner för att se vilka effekter insatta åtgärder leder till.

Vidare bedömer inspektörerna att elevernas delaktighet i den formella demokratiska processen och föräldrarnas möjlighet till delaktighet är av god kvalitet.

4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå de nationella målen för utveckling och lärande skall främst utformas av eleverna och personalen. Skolan skall samverka med hemmen. Läroplanerna, andra statliga förordningar och kursplanerna ger riktlinjer för arbetet. Det finns bestämmelser om timplaner och ämnes- och kursstruktur, riktlinjer för stödinsatser, för betygssättning och utvecklingssamtal, för utbildning på arbetsplatser, en garanterad undervisningstid etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetssätten genom att beskriva vilka kunskaper, färdigheter och övrig utveckling barnen och ungdomarna skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Lokala mål och innehåll

Skolans mål är att ”Skapa en arbetsplats där människor kan bli det bästa de kan bli” och skolan strävar efter att ge eleverna grundläggande baskunskaper och en demokratisk fostran.

Lokala bearbetningar av kursplanerna har gjorts i samarbete med de skolor som eleverna fortsätter sin grundskoletid i. Dessa bearbetningar är till formen väldigt olika. För vissa ämnen omfattas även förskoleklassen, i andra inte. Ett antal ämnen är planerade i kurser, där begreppet kurs motsvarar årskursen. I svenska som andraspråk är kurserna utformade för att kunna tillämpas på olika åldersnivåer och det är färdigheterna i ämnet som avgör nivå. För flera av bearbetningarna finns mål uppsatta och några innehåller även moment som skall behandlas. Det är av betydelse att eleverna känner till målen och skolan har ett utvecklingsarbete framför sig för att åstadkomma en ökad tydlighet och enhetlighet med de lokalt bearbetade kursplanerna.

Borlänge kommuns minikunskapskrav i svenska, engelska och matematik är aktuella och används.

Organisering av undervisningen och tidsanvändningen

Förskoleklassernas verksamhet sker i lokaler som delas med en förskola. Lärarna anser att förskoleklassens verksamhet lämpar sig bättre i dessa lokaler än i en traditionell skolsal. Till förskoleklassen finns fritidsverksamhet kopplad och under denna erbjuds eleverna mycket fri lek. Samverkan sker vid morgonpasset med fritids för 7-9-åringarna samt eftermiddagsomsorg efter klockan 16.00.

Eleverna i årskurserna 1-3 har samlad skoldag mellan klockan 8-13.30. Syftet med samlad skoldag är att eleverna skall möta olika infallsvinklar i lärandet. Genom ett nära samarbete mellan berörda personalgrupper får eleverna en verksamhet där praktiska inslag varvas med mer teoretiska pass.

I årskurserna 4 – 6 bedrivs verksamheten i åldershomogena grupper. Ett antal av dessa elever deltar i fritidsverksamhet för 10 –12 åringar som lokalmässigt är förlagd i anslutning till en fritidsgård.

Elever som har kort vistelsetid i Sverige får sin undervisning i förberedelseklassen, Tellus. Inom klassens ram sker sedan en uppdelning beroende på om eleverna är nyanlända eller om de vistats en tid i landet.

Individanpassning/individuell studieplanering och stöd

På Tjärnaängskolan finns, som tidigare påpekats, många elever som har behov av extra stödinsatser. Skolan har ett väl utvecklat system för att identifiera elever med behov av stöd. Denna process börjar i förskoleklassen med att undersöka elevernas fonologiska medvetenhet. Under de följande två åren genomförs sedan ytterligare tester och diagnoser. För de elever som behöver stöd av något slag ges detta i första hand ges inom arbetslaget och om stöd och handledning behövs kontaktas skolans specialpedagogiska team, där både specialpedagogisk kompetens såväl som kompetens i svenska som andraspråk finns.

För att möta elevernas skiftande behov finns ”light-varianter” i matematik och samhällsorienterande ämnen. Dessutom finns nivåindelning i engelska, svenska och svenska som andraspråk. Syftet med de olika nivåerna är att möta elevernas olika behov och grupperna är flexibla. Föräldrarna uttrycker sin uppskattning över att undervisningen organiseras så att alla elever får möjligheter att växa i sitt lärande.

Mellan 40-50 procent av skolans elever har ett annat modersmål än svenska. Drygt 90 procent av de elever som är berättigade till undervisning i modersmål deltar. Undervisning i modersmål ordnas efter skoldagens slut. Studiehandledning på modersmålet ges till elever som tillhör en av språkgrupperna i förberedelseklassen. Övergången från Tellus till ordinarie klass sker i takt med den enskilde elevens utveckling. För att eleverna i Tellus ska få möjlighet att bekanta sig med sina blivande kamrater deltar de, om än i begränsad omfattning, i något eller några av de praktiskt-estetiska ämnena. I god tid innan en definitiv övergång till ordinarie klass inträffar sker en successiv inskolning.

För de elever som har svårigheter skall åtgärdsprogram upprättas. Skolan befinner sig i en utvecklingsprocess med åtgärdsprogram. En lärare har, i samband med en specialpedagogisk utbildning, genomfört en utvärdering av skolans åtgärdsprogram och den slutsats hon drar är att skolan måste bli bättre på att formulera sig. I samband med inspektionen framkom bilden av att om föräldrarna inte skriver under ett åtgärdsprogram så kan skolan inte ge stöd, vilket är en felaktig tolkning av grundskoleförordningen. Det inträffar även att föräldrar säger nej till en, av skolan föreslagen, utredning. Detta upplever skolan som problematiskt, då man känner att man i dessa fall inte kan ge det mest effektiva stödet. Inspektörerna vill uppmärksamma skolan på att ansvaret för att eleven får stöd för att uppnå målen åligger skolan och kan inte överlämnas på hemmen.

På Tjärnaängskolan finns en liten grupp för elever som behöver mycket lärtid för att få sina behov tillgodosedda. För dessa elever finns beslut om placering i särskild undervisningsgrupp och åtgärdsprogram är upprättade. Dessa elever finns med i sin ordinarie klass vid vissa lektioner under veckan.

Dessutom finns en "förberedelseklass, Tellus", för elever som har bristande kunskaper i svenska. För de elever som tillhör Tellus finns inga beslut om placering av elev i särskild undervisningsgrupp eller beslut om anpassad studiegång. Vidare saknas åtgärdsprogram för elever i förberedelseklassen. Inspektörerna bedömer därför att skolan inte lever upp till kraven i grundskoleförordningen och skolan bör därför ändra sina rutiner i detta avseende.

Enligt uppgifter från skolan får inte alla elever det stöd de har rätt till. Skolan prioriterar de elever som har det största behovet av stöd. Föräldrar uppger att så länge skolan hade goda resurser fick alla elever hjälp, men idag upplever de att föräldrarna ibland blir huvudansvariga för att ge stöd.

Elevernas kunskapsresultat har brister. För att skapa bättre rutiner att identifiera, åtgärda och följa upp varje elev har skolledningen initierat så kallade "klasskonferenser". Klassläraren förbereder mötet och elevens sociala såväl som kunskapsmässiga utveckling redovisas. Genom detta arbete räknar skolledningen att man kommer att få än bättre möjligheter att sätta in åtgärder i ett tidigt skede. På sikt kommer det att medföra att skolans resultat förbättras.

Arbetsätten

I den lokala arbetsplanen betonas vikten av att undervisningen skall vara elevanpassad och ha fokus på baskunskaper. Betydelsen av att medvetandegöra eleverna hur de lär sig på bästa sätt understryks samt insikten att inläring inte bara sker i skolan. Lärarna erbjuder eleverna att pröva olika arbetssätt för att de på sikt skall kunna välja det som passar dem bäst. I årskurserna 1-3 är, som tidigare nämnts, fritidspedagogerna aktivt verksamma under skoldagen. Som komplement till mer teoretiska inslag i undervisningen erbjuder de eleverna andra infallsvinklar i lärandet.

Skolan arbetar även med NTA, Naturvetenskap och teknik för alla, och eleverna tycker att det är spännande att jobba med "forskning" och experiment. Eleverna längtar efter NTA och vill gärna ha mer av det. Under utbildningsinspektionen noterades att elever i en klass dagligen läste av utomhustemperaturen. Detta arbete hade pågått under några år och resultatet fanns presenterat i ett diagram.

Läsningen lyfts fram som en viktig del i skolans verksamhet. Ibland har eleverna läsläxa och föräldrarna skall bekräfta att man lyssnat när barnet läser. I en av klasserna blir det fest när klassen som helhet har läst 100 böcker.

Utvecklingssamtal

Utvecklingssamtal genomförs en gång per termin. Innan samtalen äger rum får eleverna fylla i ett formulär med olika frågor runt skolämnena, men även hur eleven fungerar i skolan. Vid utvecklingssamtalet diskuteras de svar som eleven angett. Vid behov deltar specialpedagog och lärare i svenska som andraspråk vid samtalen, som utmynnar i en individuell utvecklingsplan.

Utvärdering av lärandet

Elevernas kunskapsutveckling följs från förskoleklassen och genom åren i grundskolan. Som tidigare nämnts genomförs en diagnos i förskoleklassen för att undersöka elevernas fonologiska medvetenhet, vilket är en betydelsefull färdighet vid läsinläringen. I årskurserna 2, 3 och 4 genomförs diagnoser i svenska. Lärarna upplever att de saknar ett bra utvärderingsverktyg i matematik. I övriga ämnen saknas rutiner för uppföljning av elevernas kunskapsutveckling.

Alla elever från förskoleklassen till och med årskurs 6 har ”utvecklingslådor” där de samlar sina olika arbeten. Efter årskurs 6 skickas dessa lådor till elevens nya skola och ingen vet riktigt vad som händer med dessa. Syftet med utvecklingslådorna upplevs som oklart och det är inget arbete som prioriteras. Däremot är alla överens om att det är roligt att titta tillbaka på arbeten som gjorts under tidigare år. På skolan pågår ett projekt med att dokumentera elevernas lärande digitalt.

Samverkan och öppenhet

I samband med inspektionen noterades att några vuxna med invandrarbakgrund gör sin samhällspraktik på skolan. Samarbete sker med sfi - Lernia och genom denna insats får vissa elever kompletterande förklaringar på sitt modersmål.

Eleverna berättar om olika studiebesök på olika museer som de varit med om.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att det pedagogiska arbetet och undervisningen vid Tjärnaängskolan är av god kvalitet. Arbetet med att möta elevernas olika behov visar på en positiv viljeinriktning, men inspektörerna bedömer att avsaknaden av studiehandledning på modersmålet för ett stort antal elever verkar menligt på elevernas kunskapsutveckling. Genom att studiehandledning bedrivs i mycket begränsad omfattning så utesluts på detta sätt en viss kategori elever från möjlighet till stöd.

Skolans arbete med åtgärdsprogram är ej godtagbart och måste upprättas för samtliga elever som har svårigheter i skolarbetet.

Skolans bearbetning av de lokalt bearbetade kursplanerna är bra, men kan utvecklas i syfte att skapa en ökad tydlighet och enhetlighet och skolan bör vidare arbeta för att utveckla metoder att utvärdera lärandet i samtliga ämnen.

Inspektörerna konstaterar att kraven i skolförfattningarna inte uppfylls vad gäller beslut om placering i särskild undervisningsgrupp och/eller anpassad studiegång för elever i förberedelseklassen.

5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och skolan på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolornas inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att rätten till utbildning och till att nå nationella mål tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskildas rättsäkerhet.

Ansvarsfördelning, beslutsordning och kommunikation

I Borlänge kommun tillämpas en "Beställar - Utförarmodell" mellan den politiska ledningen och den operativa verksamheten. Vart och ett av skolområdena tecknar ett avtal med beställarkontoret och gör ett åtagande utifrån tilldelade medel. Innan områdeschefen undertecknar avtalet förs en diskussion med samtliga rektorer inom skolområdet. Mellan områdeschefen och berörd rektor tecknas inget avtal, utan det som gäller för området gäller även för respektive skola.

Rektors ansvar, befogenheter och funktion

Skolan har ett ledningsteam som fördelar ansvaret mellan sig med en av rektorerna som huvudansvarig för skolan. De olika arbetslagen har stor frihet att själva forma sin verksamhet och ledningsteamet har en stor tillit till de anställda. Lärarna uppger att skolledningen alltid finns till hands och att det är öppna dörrar. Bland annat genom de tidigare beskrivna "klasskonferenserna" håller rektor sig förtrogen med verksamheten.

Genom de "klasskonferenser" som genomförs får skolledningen mycket information om läget i klasserna, vilket skapar underlag för olika satsningar. Rektor betraktas inte som pedagogisk ledare, utan det är arbetslagen själva som står för den pedagogiska utvecklingen. Rektor påpekar dock att hon går in och styr när det behövs.

Kvalitetssäkring och förbättringsarbete

I skolans årsredovisning för 2003 framkommer några slutsatser inför arbetet 2004. Som exempel kan nämnas:

- fortsatt utveckling av svenska om andraspråk,
- fortsätta att utveckla arbetssätt och arbetsformer,
- systematiskt arbete med att ta reda på elevernas kunskaper och brister och tidigt upptäcka dessa,
- flexibilitet i organisationen för att kunna möta elevernas behov,
- visa att vi i ännu högre grad tror på elevernas förmåga och möjligheter att lyckas,
- hålla nere antalet elever i klasserna samt

- arbeta för att modersmållärare integreras mer i skolan.

I slutet av läsåret utvärderas det arbete som genomförts och lärarna tycker att det är mest aktiviteter som utvärderas och att det gått lite slentrian i utvärderingarna. Enligt lärarna leder inte dessa till förbättringar.

I den lokala arbetsplanen anges tre nivåer för bedömning av skolans arbete. De områden som utvärderas är de områden ur kommunens kvalitetshandbok/skolplan som nämnden prioriterat. Parallellt med denna process svarar skolan på en enkät från centralt håll. Resultatet av dessa utvärderingar utgör underlag för skolans kvalitetsredovisning. Genom att sammanföra det som idag utgör skolans årsredovisning samt kvalitetsredovisning kan en kvalitetsredovisning i enlighet med förordningens krav skapas.

Rättssäkerhetsfrågor

Elevernas frånvaro redovisas i samband med klasskonferenserna. Rektor fattar beslut om placering i liten grupp. Inga beslut om placering i "förberedelseklass" fattas (se avsnitt Pedagogisk verksamhet och undervisning).

Skolledningens tillgänglighet gäller även föräldrar. Vid eventuella behov av klagomål finns möjligheter att enkelt få kontakt med någon i skolledningen.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att styrning, ledning och kvalitetsarbete på Tjärnaängskolan är godtagbart, men insatser behövs för att tydliggöra kvalitetsarbetet.

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Barn- och ungdomsutbildningen omfattar förskoleklassen, grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Det skall finnas lika möjligheter till utbildning för barn och ungdomar med olika funktionsnedsättningar och möjligheter till utbildning i särskilda utbildningsformer. Inom skolformerna skall det också finnas olika möjligheter för eleverna att individuellt göra val av ämnen, program, inriktningar och kurser. En skola kan, enligt skollagen, profilera sig för att tillgodose olika elevers behov eller öka elevernas motivation för lärande.

Granskningen gäller om det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som anges i de statliga bestämmelserna. Även informationen om möjligheter till olika val av fördjupning, kurser, skolor och utbildningsvägar behandlas.

Tillgång till verksamhet

Enligt timplanen erhåller eleverna vid Tjärnaängskolan 4118 timmars undervisning från årskurs 1 – 6. De elever som går i förberedelseklassen, Tellus, får 21,5 timmars undervisning per vecka.

Under två till tre dagar per termin har eleverna i årskurserna 4 – 6 elevens val. Vid dessa tillfällen erbjuds de ett brett spektra av ämnen. Eleverna väljer ett alternativ på förmiddagen och ett annat på eftermiddagen. I samband med inspektionen genomfördes elevens val och inspektörerna konstaterade att eleverna var mycket nöjda med organisation och innehåll. Skolans elever får möjlighet

att påverka det utbud som skall finnas och vid det senaste tillfället hade elever framfört önskemål om svenska som andraspråk och ett alternativ med ett tema i matematik – önskemål som skolan också erbjöd. Enligt uppgift deltar inte eleverna i lilla gruppen i elevens val.

Eleverna erbjuds tyska, spanska, spanska och förstärkt engelska och svenska som språkval.

En stor andel av skolans elever har undervisning i modersmål. Metoder att arbeta med svenska som andraspråk finns redan i förskoleklassen, men i de åldersintegrerade 1-3 klasserna upplever lärarna det svårt att tillgodose behovet av svenska som andraspråk. Däremot läser de elever som har behov av svenska som andraspråk det i årskurserna 4 – 6. Endast ett fåtal elever har, som tidigare påpekats, studiehandledning på sitt modersmål.

Eleverna på skolan erbjuds läxhjälp några eftermiddagar per vecka.

På skolan finns elever med olika funktionshinder och skolan fungerar väl för dem.

Information om utbildning

Skolan ger en omfattande information till hemmen. Varje vecka skickas veckobrev hem. Skolan ordnar även en gång per år "Öppet hus", där föräldrar får möjlighet att se hur arbetet i skolan bedrivs.

Skolan upplever att det är väldigt få föräldrar som kommer till föräldramöten. Därför genomförde skolan under 2003 ett antal informationstillfällen på olika modersmål som ett försök att underlätta föräldrarnas möjligheter att få en inblick i det svenska skolsystemet. De erfarenheter som gjorts har varit positiva och skolan har för avsikt att fortsätta på den inslagna vägen.

Skolans läge i ett mångkulturellt område innebär svårigheter, men även utmaningar för att försöka nå föräldrar. Svårigheterna finns bland annat när skriftlig information lämnas på svenska, eftersom inte alla föräldrar har tillräckligt goda kunskaper i det svenska språket. Genom samarbete med skolans modersmålslärare skulle möjligheter finnas att översätta olika dokument. En modersmålslärare uttryckte sin roll i detta sammanhang som att vara en "bro mellan skolan och hemmen", men detta utnyttjas inte.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna eleverna har tillgång till utbildning och möjligheter att göra de val som bestämmelserna föreskriver.

Samtliga elever som har behov av undervisning i svenska som andraspråk ges inte möjlighet att läsa detta som ett eget ämne, vilket inte är godtagbart och måste åtgärdas.

Inspektörerna vill påpeka att rätten till elevens val även gäller för samtliga elever såvida beslut om anpassad studiegång ej fattats.

7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de lärande skall nå de nationella målen för utbildningen. I skollagen finns dock bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

Personalresurser för samtliga omsorgsformer/skolformer

I förskoleklasserna finns 1,85 tjänster, för fritidsverksamheten 6,1 tjänster och för grundskolan 16,75 tjänster. Detta innebär en lärartäthet på 7,4 lärare/100 elever. Rikssnittet för 2003 var 7,9 lärare/100 elever.

Personalens kompetens och kompetensutveckling

Personalen inom omsorgsdelen och i skolan har genomgående en utbildning som i huvudsak motsvarar den verksamhet de arbetar med.

Skolan har en fortbildningsplan som anger att val av fortbildning skall styras av verksamhetens behov. De prioriteringar som görs riktas mot utbildning i svenska som andraspråk, specialpedagogik, dokumentation av elevens lärande, datakunskap samt kulturell mångfald.

Eleverna uppskattar sina lärare och tycker att de gör ett bra arbete. Från föräldrahall sägs att "lärarna är det bästa på skolan". Dessutom tycker föräldrarna att lärarna inte ges möjlighet att utföra sitt uppdrag genom den resurstilldelning som sker från kommunens sida.

Läromedel, pedagogiska material, utrustning och skolmåltider

I stort sätt är eleverna nöjda med de läroböcker man har, men de är oroliga över att en bok i samhällsorienterande ämnen inte finns så den räcker till alla. Datorerna används när eleverna forskar, men de tycker att datorerna är "sega". Lärarna instämmer i åsikten att datorerna är långsamma och att det finns alldeles för få datorer på skolan. Dessutom känner lärarna en oro inför framtiden. Resurserna minskar och behov finns att göra kompletteringar på läromedelssidan. På grund av trångboddhet har skolans bibliotek flyttats ut i en av korridorerna. Denna lösning fungerar väl och ger ett omönat intryck.

Eleverna serveras skollunch och periodvis har både föräldrar och eleverna haft synpunkter både på maten, miljön i matsalen och dessutom har miljörådet önskat att komposthinken skall återinföras. Skolan har på olika sätt bemött elevernas synpunkter.

Lokaler

Förskoleklasserna har sina lokaler i en intilliggande förskola. Lärarna uppskattar lokalernas utformning och tycker att den lämpar sig väl för arbetet i förskoleklassen. Grundskolans lokaler är i god kondition, även om en viss förslitning märks. Varje klass har egen ingång från skolgården, vilket skapar en ökad hemkänsla.

Resursfördelning

Skolan tilldelas medel enligt de principer som gäller inom Borlänge skolområde. Rektor i sin tur fördelar resurserna, så långt dessa räcker, efter elevernas behov.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resurser i form av lärarkompetens vid Tjärnaängskolan är av god kvalitet. Därutöver bedömer inspektörerna att tillgången på tjänster inte är tillräcklig för att möta upp till de behov som finns på skolan.

Vidare bedömer inspektörerna att tillgången på läromedel behöver ses över. Elever med annat modersmål har behov av bland annat skönlitteratur på sitt modersmål. Tillgången på laborativt material behöver kompletteras och elever behöver få ökad tillgång att använda datorn som ett pedagogiskt hjälpmedel.

Sammanfattande bedömning

Tjärnaängskolans personal ställs kontinuerligt inför nya utmaningar för att möta de behov som skolans elever har. Skolans läge i det mångkulturella Tjärna Hage skapar unika möjligheter att ta vara på den kulturella mångfalden. För att lyckas med uppdraget krävs insatser från olika verksamheter i kommunen. Exempel på en sådan insats är den fältfritidsledare som har en stor del av sin verksamhet på skolan samt modersmålslärares arbete.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- arbetet med skolans värdegrund,
- rutiner för att se vilka effekter skolans insatser för att förebygga kränkningar resulterar i,
- skolans handlingsprogram mot kränkande behandling,
- de lokalt bearbetade kursplanerna,
- utvärdering av lärandet i fler ämnen än svenska,
- arbetssätt och arbetsformer,
- samverkan med modersmålslärares,
- tydliggöra kvalitetsarbetet,
- tillgången på läromedel och
- elevers möjligheter att använda datorn som ett pedagogiskt hjälpmedel.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

- Studiehandleddning på modersmålet erbjuds inte de elever som så behöver (5 kap 2 § grundskoleförordningen).
- Åtgärdsprogram upprättas inte för alla elever som har svårigheter i skolarbetet och stöd skall ges (4 kap 1 § Skollagen samt 5 kap 1 § grundskoleförordningen).
- Beslut om placering i särskild undervisningsgrupp för elever i förberedelseklassen (5 kap 5 § grundskoleförordningen).

- Undervisning i svenska som andraspråk erbjuds inte samtliga elever som är berättigade till detta (2 kap 15 § grundskoleförordningen).
- Elevens val anordnas inte för samtliga elever (2 kap 19 och 20 §§ grundskoleförordningen).

Datum

Ort

2004-08-19

Stockholm

Gunnel Eriksson

Anna Bergstedt-Nordqvist